

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2025-yil 4-son

VOLUME 5 / ISSUE 4 / 2025

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.5.4.

Crossref
Content
Registration

ISSN: 2181-1938

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 1140-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo‘yicha mas’ul:

O. Choriyev

Muharrirlar:

E. Sharipov, Y. Yarmolik, E. Mustafayev, K. Abduvaliyeva, Y. Mahmudov, M. Sharifova, Sh. Beknazarova

Musahhih:

M. Tursunov

Texnik muharrir:

U. Sapayev

Dizayner:

D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahri, Sayilgoh ko‘chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387

Tasdiqnom

№ 174625, 29.11.2023.

Jurnal 2025-yil 25-avgustda bosmaxonaga topshirildi.

Qog‘oz bichimi: A4.

Shartli bosma tabog‘i: 26

Adadi: 100. Buyurtma: № 157.

TDYU bosmaxonasida chop etildi.

Bosmaxona manzili:

100047. Toshkent shahri,

Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

BOSH MUHARRIR

B. Xodjayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI

J. Allayorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy boshqarmasi boshlig‘i, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

MAS’UL MUHARRIR

N. Ramazonov – Toshkent davlat yuridik universiteti O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasini mudiri, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

TAHRIR HAY’ATI A’ZOLARI

J. Blum – Boston kolleji Huquq maktabi professori, huquq doktori (Boston, AQSh)

M. Vishovatiy – Gdansk universiteti professori (Gdansk, Polsha)

A. Hoshimxonov – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

M. Axmedshayeva – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

X. Xayitov – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

I. To‘raboyev – Toshkent davlat yuridik universiteti dotsenti v.b., yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

S. Xolboyev – O‘zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi dotsenti, yuridik fanlar nomzodi (Toshkent, O‘zbekiston)

N. Raxmonkulova – Jahon iqtisodiyoti va diplomatiyasi universiteti dotsenti, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

J. Ne‘matov – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

M. Kurbanov – Toshkent davlat yuridik universiteti dotsenti, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

R. Kuchkarov – Toshkent davlat yuridik universiteti dotsenti v.b., filologiya fanlari nomzodi (Toshkent, O‘zbekiston)

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

Правовой научно-практический журнал «Юриспруденция» – «Yurisprudensiya» – «Jurisprudence» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 1140.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:

О. Чориев

Редакторы:

Э. Шарипов, Е. Ярмолик, Э. Мустафаев,
К. Абдувалиева, Й. Махмудов,
М. Шарифова, Ш. Бекназарова

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1387

Свидетельство

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
25.08.2025.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 26. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 157.

Отпечатано в типографии

Ташкентского государственного
юридического университета.

100047, г. Ташкент, ул. Сайилгох, дом 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Б. Ходжаев – доктор юридических наук, профессор, проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Ж. Аллаёров – доктор философии по юридическим наукам, доцент, начальник управления по науке Ташкентского государственного юридического университета

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Н. Рамазонов – доктор философии по филологическим наукам, доцент, заведующий кафедрой узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

Дж. Блум – доктор права, профессор Школы права колледжа Бостона (Бостон, США)

М. Вишоватый – профессор Гданьского университета (Гданьск, Польша)

А. Хошимхонов – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

М. Ахмедшаева – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

Х. Хаитов – доктор юридических наук, профессор Академии государственной политики и управления при Президенте Республики Узбекистан (Ташкент, Узбекистан)

И. Турабоев – доктор философии по юридическим наукам, и.о. доцента Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

С. Холбоев – кандидат юридических наук, доцент Высшей школы судей при Высшем судейском совете Республики Узбекистан (Ташкент, Узбекистан)

Н. Рахмонкулова – доктор юридических наук, доцент Университета мировой экономики и дипломатии (Ташкент, Узбекистан)

З. Эсанова – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

Ж. Нематов – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

М. Курбанов – доктор философии по юридическим наукам, доцент (Ташкент, Узбекистан)

Р. Кучкаров – кандидат филологических наук, и.о. доцента Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” legal scientific and practical journal was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020 with certificate No. 1140.

The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of journal materials are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:

O. Choriev

Editors:

E. Sharipov, E. Yarmolik, E. Mustafaev,
K. Abduvalieva, Y. Makhmudov,
M. Sharifova, Sh. Beknazarova

Proofreader:

M. Tursunov

Technical editor:

U. Sapaev

Designer:

D. Rajapov

Editorial office address::

100047. Tashkent city,
Sayilgokh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Subscription index: 1387.

Certificate

№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 25.08.2025.

Paper size: A4.

Cond.p.f: 26.

Units: 100. Order: № 157.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city, Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITOR-IN-CHIEF

B. Xodjaev – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

J. Allayorov – Head of the Scientific Department of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

EXECUTIVE EDITOR

N. Ramazonov – Head of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

J. Blum – Professor of Law School of Boston College, Doctor of Law (Boston, USA)

M. Vishovatiy – Professor of the University of Gdańsk (Gdansk, Poland)

A. Khoshimkhonov – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

M. Akhmedshaeva – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

Kh. Khayitov – Professor of the Academy of Public Policy and Administration under the President of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

I. Turaboev – Acting Associate Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law (Tashkent, Uzbekistan)

S. Kholboev – Associate Professor of the Supreme School of Judges under the Supreme Judicial Council of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Legal Sciences (Tashkent, Uzbekistan)

N. Rakhmonkulova – Associate Professor of the University of World Economy and Diplomacy, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

Z. Esanova – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

J. Ne'matov – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

M. Kurbanov – Associate Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law (Tashkent, Uzbekistan)

R. Kuchkarov – Acting Associate Professor of Tashkent State University of Law, Candidate of Philological Sciences (Tashkent, Uzbekistan)

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASI VA TARIXI. HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

11 **AXMEDSHAYEVA MAVLYUDA AXATOVNA**

Ijtimoiy davlat va uning belgilari: ayrim nazariy-huquqiy masalalar

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

21 **NAZAROV SHAVKAT NAZAROVICH**

Davlat-fuqarolik jamiyati muloqoti: nazariy-huquqiy tahlil va zamonaviy tendensiyalar

30 **NURMAMATOVA NOILA DONIYOROVNA**

Konstitutsiyaviy sudlarda raqamli transformatsiya: imkoniyatlar va xavflar

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

38 **YAKUBOV AXTAM NUSRATULLOYEVICH**

Raqamli aktivlar tushunchasining evolyutsiyasi va ularni huquqiy tartibga solishning qiyosiy tahlili

49 **TOSHKANOV NURBEK BAHRIDDINOVICH**

Universitetlar va ilmiy tadqiqot muassasalariga qarashli intellektual mulk obyektlarini tijoratlashtirishning huquqiy xususiyatlari

59 **ABDUQODIROV ABDURAUF BAXODIR O'G'LI**

Yuridik shaxs shaxsiy qonuniga nisbatan ekspluatatsiya markazi mezonini qo'llash muammolari

66 **PO'LATOV TEMURBEK G'AYRATJON O'G'LI**

Moliyaviy texnologiyalar sektoridagi avtomatlashtirilgan raqamli shartnomalarda rozilik ifodasini huquqiy talqin etish muammolari

12.00.06 – TABIIY RESURLAR HUQUQI. AGRAR HUQUQ. EKOLOGIK HUQUQ

76 **RAJABOV NARIMAN SHARIFBAYEVICH**

O'simlik dunyosini muhofaza qilish va undan foydalanishda ekologik me'yorlashning huquqiy jihatlar

84 **KALDARBEKOV ASILJON OSPANOVICH**

O'rmon fondi yerlarini barqaror huquqiy boshqarish bo'yicha xalqaro tajriba va uning O'zbekiston uchun ahamiyati

95 **BAYTUROVA AIDA NABIYEVNA**

Xorijiy mamlakatlar va O'zbekistonda ekologik turizmni tartibga solishning huquqiy mexanizmlari: xalqaro tajribaning qiyosiy tahlili va moslashtirish yo'llari

108 **OTAUBAYEVA AYGUL BAXRAMOVNA**

O'zbekiston Respublikasi qonunchiligida ekologik huquqbuzarliklar uchun ma'muriy javobgarlikning yuridik tabiati va tamoyillari: Qozog'iston Respublikasi misolida qiyosiy-huquqiy tahlil

12.00.07 – SUD HOKIMIYATI. PROKUROR NAZORATI. HUQUQNI MUHOFAZA QILISH
FAOLIYATINI TASHKIL ETISH. ADVOKATURA

121 TO'YCHIEVA MALIKA BOTIR QIZI

Advokatlar kasbiy tayyorgarligining o'ziga xos xususiyatlari va uni takomillashtirish masalalari

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

128 NODIROV MUZAFFAR AXMADOVICH, TURSUNMURODOV KOMRON TURG'UN O'G'LI

O'zbekistonda oilaviy (maishiy) zo'ravonlik subyektning huquqiy tahlili: huquqiy
bo'shliqni bartaraf etish

138 UTEBAYEV SALAMAT MAKSETBAY ULI

Kontrabanda jinoyati obyektiv belgilarining yuridik talqini

147 NURMANOV XOLBEK RAHMATILLA O'G'LI

Onlayn banklar faoliyati sohasida firibgarlikni kvalifikatsiya qilish masalalari

156 MA'MUROV SANJARBEK ILXOMOVICH

O'zbekiston Respublikasi jinoyat qonunchiligida jamiyatdan ajratish bilan bog'liq bo'lmagan
jinoiy jazolarning rivojlanish tarixi

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA
SUD EKSPERTIZASI

164 BAZAROVA DILDORA BAHADIROVNA

Voyaga yetmaganlarning uy qamog'ida saqlanishi: jamiyat xavfsizligi va bola manfaatlari
o'rtasidagi muvozanat

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

175 G'AFUROVA NOZIMAXON ELDAROVNA, SAIDOV OLIM CHORIQULOVICH

Yangi O'zbekistonda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning huquqiy jihatlari va muammolari

190 MUSAYEV DJAMALIDDIN KAMALOVICH

Dunyoda narkobiznesning rivojlanishi

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

199 AHMADJONOV MURODULLO NURALI O'G'LI

Korrupsiya: tahlil va choralar

209 MIRZAYEVA MOHINA SROJIDDINOVNA

Yo'l-transport infratuzilmasi loyihalarini amalga oshirishda korrupsiyaviy sxemalar:
tahlil va yechimlar

221 RUZINAZAROV SHUXRAT NURALIYEVICH

Sharaflı yo'l sohibi, sudyalarning ustozı, odil va fidoyi rahbar

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.01 – ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА.
ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ

11 АХМЕДШАЕВА МАВЛЮДА АХАТОВНА

Социальное государство и его признаки: отдельные теоретико-правовые вопросы

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО.
ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

21 НАЗАРОВ ШАВКАТ НАЗАРОВИЧ

Диалог государства и гражданского общества: теоретико-правовой анализ и современные тенденции

30 НУРМАМАТОВА НОИЛА ДОНИЁРОВНА

Цифровая трансформация в конституционных судах: возможности и риски

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО.
СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

38 ЯКУБОВ АХТАМ НУСРАТУЛЛОЕВИЧ

Эволюция понятия цифровых активов и сравнительный анализ их правового регулирования

49 ТОШКАНОВ НУРБЕК БАХРИДДИНОВИЧ

Правовые особенности коммерциализации объектов интеллектуальной собственности, принадлежащих университетам и научно-исследовательским учреждениям

59 АБДУКОДИРОВ АБДУРАУФ БАХОДИР УГЛИ

Проблемы применения критерия центра эксплуатации в отношении личного закона юридического лица

66 ПУЛАТОВ ТЕМУРБЕК ГАЙРАТЖОН УГЛИ

Проблемы юридической интерпретации выражения согласия в автоматизированных цифровых договорах в секторе финансовых технологий

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

76 РАЖАБОВ НАРИМАН ШАРИФБАЕВИЧ

Правовые аспекты экологического нормирования в охране и использовании растительного мира

84 КАЛДАРБЕКОВ АСЫЛЖАН ОСПАНОВИЧ

Международный опыт устойчивого правового управления землями лесного фонда и его значение для Узбекистана

95 БАЙТУРОВА АИДА НАБИЕВНА

Правовые механизмы регулирования экологического туризма в зарубежных странах и Узбекистане: сравнительный анализ и пути адаптации международного опыта

108 ОТАУБАЕВА АЙГУЛЬ БАХРАМОВНА

Юридическая природа и принципы административной ответственности за экологические правонарушения в законодательстве Республики Узбекистан: сравнительно-правовой анализ на примере Республики Казахстан

12.00.07 – СУДЕБНАЯ ВЛАСТЬ. ПРОКУРОРСКИЙ НАДЗОР. ОРГАНИЗАЦИЯ
ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. АДВОКАТУРА

121 ТУЙЧИЕВА МАЛИКА БОТИР КИЗИ

Особенности профессиональной подготовки адвокатов и вопросы её совершенствования

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

128 НОДИРОВ МУЗАФФАР АХМАДОВИЧ, ТУРСУНМУРОДОВ КОМРОН ТУРГУН УГЛИ

Юридический анализ субъекта семейного (бытового) насилия в Узбекистане:
преодоление правового пробела

138 УТЕБАЕВ САЛАМАТ МАКСЕТБАЙ УЛЫ

Юридическая интерпретация объективных признаков преступления контрабанды

147 НУРМАНОВ ХОЛБЕК РАХМАТИЛЛА УГЛИ

Вопросы квалификации мошенничества в сфере онлайн-банкинга

156 МАЪМУРОВ САНЖАРБЕК ИЛЬХОМОВИЧ

История развития уголовных наказаний, не связанных с изоляцией от общества,
в уголовном законодательстве Республики Узбекистан

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА,
ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

164 БАЗАРОВА ДИЛДОРА БАХАДИРОВНА

Домашний арест несовершеннолетних: баланс между защитой общества и
интересами ребёнка

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

175 ГАФУРОВА НОЗИМАХОН ЭЛЬДАРОВНА, САИДОВ ОЛИМ ЧОРИКУЛОВИЧ

Правовые аспекты и проблемы обеспечения продовольственной безопасности
в Новом Узбекистане

190 МУСАЕВ ДЖАМАЛИДДИН КАМАЛОВИЧ

Развитие наркобизнеса в мире

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

199 АХМАДЖОНОВ МУРОДУЛЛО НУРАЛИ УГЛИ

Коррупция: анализ и пути противодействия

209 МИРЗАЕВА МОХИНА СРОЖДИНОВНА

Коррупционные схемы при реализации проектов дорожно-транспортной
инфраструктуры: анализ и решения

221 РУЗИНАЗАРОВ ШУХРАТ НУРАЛИЕВИЧ

Почётный проводник и наставник судей, справедливый и преданный своему делу
руководитель

CONTENTS

12.00.01 – THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW. HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

11 **AKHMEDSHAEVA MAVLYUDA AKHATOVNA**

Social state and its characteristics: some theoretical and legal issues

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

21 **NAZAROV SHAVKAT NAZAROVICH**

Dialogue between state and civil society: a theoretical-legal analysis and modern trends

30 **NURMATOVA NOILA DONIYOROVNA**

Digital transformation in constitutional courts: opportunities and risks

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

38 **YAKUBOV AKHTAM NUSRATULLOYEVICH**

Comparative analysis of the evolution of the concept of digital assets and their legal regulation

49 **TOSHKANOV NURBEK BAHRIDDINOVICH**

Legal aspects of the commercialization of intellectual property objects belonging to universities and research institutions

59 **ABDUQODIROV ABDURAUF BAKHODIR UGLI**

Issues of applying the exploitation center criteria to the personal law of a legal entity

66 **PULATOV TEMURBEK GAYRATJON UGLI**

Problems of legal interpretation of agreement in automated digital contracts in the financial technologies sector

12.00.06 – THE LAW OF NATURAL RESOURCES. AGRARIAN LAW. ENVIRONMENTAL LAW

76 **RAJABOV NARIMAN SHARIFBAYEVICH**

Legal aspects of environmental regulation in the protection and use of flora

84 **KALDARBEKOV ASILJAN OSPANOVICH**

International experience in sustainable legal management of forest fund lands and its significance for Uzbekistan

95 **BAYTUROVA AIDA NABIYEVNA**

Legal mechanisms of regulating ecological tourism in foreign countries and Uzbekistan: comparative analysis and ways of adapting international experience

108 **OTABAYEVA AIGUL BAKHRAMOVNA**

The legal nature and principles of administrative liability for environmental offenses in the legislation of the Republic of Uzbekistan: a comparative legal analysis with the Republic of Kazakhstan

12.00.07 – JUDICIAL BRANCH. PROSECUTOR’S CONTROL. ORGANIZATION OF LAW ENFORCEMENT. ADVOCACY

121 TUYCHIEVA MALIKA BOTIR KIZI

Features of professional training of advocates and issues of its improvement

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

128 NODIROV MUZAFFAR AKHMADOVICH, TURSUNMURODOV KOMRON TURGUN UGLI

A legal analysis of the subject of the family (domestic) violence in Uzbekistan: bridging the legal gap

138 UTEBAYEV SALAMAT MAKSETBAY ULI

The legal interpretation of the objective elements of the crime of smuggling

147 NURMANOV KHOLBEK RAHMATILLA UGLI

Issues of qualification of fraud in the sphere of online banking

156 MA'MUROV SANJARBEK ILKHOMOVICH

History of the development of criminal punishments not related to separation from society in the criminal legislation of the Republic of Uzbekistan

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

164 BAZAROVA DILDORA BAHADIROVNA

House arrest of minors: a balance between public safety and child’s best interests

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

175 GAFUROVA NOZIMAKHON ELDAROVNA, SAIDOV OLIM CHORIQULOVICH

Legal aspects and problems of ensuring food security in New Uzbekistan

190 MUSAEV DJAMALIDDIN KAMALOVICH

Development of the drug business in the world

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS

199 AHMADJONOV MURODULLO NURALI UGLI

Corruption: analysis and remedies

209 MIRZAEVA MOHINA SROJIDDINOVNA

Corruption schemes in the implementation of road transport infrastructure projects: analysis and solutions

221 RUZINAZAROV SHUKHRAT NURALIYEVICH

Owner of the honorable path, mentor of judges, just and devoted leader

Kelib tushgan / Получено / Received: 15.07.2025
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 18.08.2025
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 25.08.2025

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.5.4./WDNP4055

UDC: 343.35+328.185(045)(575.1)

YO'L-TRANSPORT INFRATUZILMASI LOYIHALARINI AMALGA OSHIRISHDA KORRUPSIYAVIY SXEMALAR: TAHLIL VA YECHIMLAR

Mirzayeva Mohina Srojiddinovna,

O'zbekiston Respublikasi

Huquqni muhofaza qilish akademiyasi mustaqil izlanuvchisi

ORCID: 0009-0009-4983-0770

e-mail: mohinamirzayeva1994@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada yo'l-transport infratuzilmasi loyihalarini amalga oshirishda uchrayotgan korrupsiyaviy xavf-xatarlar va firibgarlik sxemalari tizimli tahlil qilingan. Tadqiqot 2022–2024-yillar davomida O'zbekistonda yo'l qurilishi va ta'mirlash sohasida sodir etilgan real jinoyat holatlariga asoslangan. Unda mavzu ilmiy va amaliy metodlar asosida o'rganildi. Tender jarayonlaridagi qonunbuzarliklar, soxta hujjatlar tuzish, budjet mablag'larini o'zlashtirish, mansabdor shaxslarning til biriktirib harakat qilishi kabi korrupsiya shakllari alohida ko'rib chiqilgan. Bunda xalqaro tajriba, shu jumladan, BMTning Korrupsiyaga qarshi konvensiyasi, GIACC va Transparency International kabi tashkilotlar tavsiyalari asosida korrupsiyaga qarshi samarali choralar ko'rsatilgan. Maqolada Integrity Pact, raqamlashtirilgan tender tizimlari, mustaqil audit, jamoatchilik monitoringi, "whistleblower" tizimlari va "debarment" amaliyotining ahamiyati ilmiy asosda yoritilgan. Muallif korrupsiyaning infratuzilma sifatiga, davlat organlariga ishonch darajasiga va iqtisodiy o'sish sur'atiga salbiy ta'sirini ta'kidlaydi. Infratuzilmaviy loyihalarda korrupsiyaning oldini olish maqsadida, ularni amalga oshirishning barcha bosqichlarida xavf-xatarlarni tahlil qilish, nazorat o'tkazish va shaffoflikni ta'minlash mexanizmlarini joriy etish zarurligini ilmiy jihatdan asoslab beradi. Tadqiqot O'zbekistonda yo'l-transport sohasida korrupsiyaga qarshi tizimli yondashuvni ishlab chiqish uchun nazariy va amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: yo'l-transport infratuzilmasi, korrupsiya, tender jarayoni, talon-toraj, nazorat mexanizmlari, jamoatchilik nazorati, budjet mablag'lari, xalqaro tajriba, BMT konvensiyasi, GIACC

КОРРУПЦИОННЫЕ СХЕМЫ ПРИ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОЕКТОВ ДОРОЖНО- ТРАНСПОРТНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ: АНАЛИЗ И РЕШЕНИЯ

Мирзаева Мохина Срожддиновна,

самостоятельный соискатель

Правоохранительной академии

Республики Узбекистан

Аннотация. В статье представлен системный анализ коррупционных рисков и мошеннических схем, возникающих при реализации проектов дорожной и транспортной

инфраструктуры. Исследование основано на изучении реальных уголовных дел, возбуждённых в Узбекистане в 2022–2024 годах в сфере строительства и ремонта автомобильных дорог. Работа выполнена с применением как научных, так и практических методов исследования. Особое внимание уделено видам правонарушений, выявляемым в ходе реализации инфраструктурных проектов: нарушениям в тендерных процедурах, составлению подложных документов, присвоению бюджетных средств, сговору должностных лиц и иным формам коррупции. На основе анализа международного опыта, включая рекомендации Конвенции ООН против коррупции, GIACC и Transparency International, рассмотрены эффективные антикоррупционные меры. В статье подробно раскрывается значение таких инструментов, как Integrity Pact, цифровизация тендерных процедур, независимый аудит, общественный мониторинг, механизмы защиты информаторов (whistleblower systems) и практика debarment. Автор подчёркивает негативное влияние коррупции на качество инфраструктуры, уровень доверия к государственным органам и темпы экономического роста. Для предотвращения коррупции в инфраструктурных проектах научно обосновывается необходимость внедрения механизмов анализа рисков, мониторинга и открытости на всех этапах их реализации. Проведённое исследование служит теоретической и практической основой для разработки в Узбекистане системного подхода к противодействию коррупции в сфере дорожной и транспортной инфраструктуры.

Ключевые слова: дорожная и транспортная инфраструктура, коррупция, тендерные процедуры, присвоение, контрольные механизмы, общественный контроль, бюджетные средства, международный опыт, Конвенция ООН, GIACC

CORRUPTION SCHEMES IN THE IMPLEMENTATION OF ROAD TRANSPORT INFRASTRUCTURE PROJECTS: ANALYSIS AND SOLUTIONS

Mirzaeva Mohina Srojiddinova,

Independent researcher at the Academy of Law Enforcement
of the Republic of Uzbekistan

Abstract. This article systematically analyzes corruption risks and fraud schemes encountered in the implementation of road transport infrastructure projects. The study is based on real cases of crimes committed in the field of road construction and repair in Uzbekistan during 2022-2024. The topic was studied on the basis of scientific and practical methods. Forms of corruption, such as violations of the law in the tender process, the creation of forged documents, the embezzlement of budget funds, and collusion of officials, were considered separately. At the same time, effective anti-corruption measures are indicated based on international experience, including the recommendations of such organizations as the UN Convention against Corruption, GIACC, and Transparency International. The article scientifically highlights the importance of the Integrity Pact, digital tender systems, independent audits, public monitoring, "whistleblower" systems, and "debarment" practices. The author emphasizes the negative impact of corruption on the quality of infrastructure, the level of trust in government bodies, and the rate of economic growth. In order to prevent corruption in infrastructure projects, it scientifically substantiates the need to introduce risk analysis, control, and transparency mechanisms at all stages of their implementation. The research serves as a theoretical and practical basis for developing a systematic approach to combating corruption in the road transport sector of Uzbekistan.

Keywords: road transport infrastructure, corruption, tender process, embezzlement, oversight mechanisms, public oversight, budget funds, international experience, UN Convention, GIACC

Kirish

Yo'l-transport infratuzilmasi loyihalari davlat investitsiyalarining eng kapital talab va korrupsiya xavfi yuqori bo'lgan sohalardan biridir. Loyihalarning texnik murakkabligi, katta moliyaviy hajmga ega ekani va ko'p sonli manfaatdor tomonlarning jalb etilishi korrupsiyaviy sxemalar uchun qulay muhit yaratishi mumkin. Jahon banki, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (YTTB) va Osiyo taraqqiyot banki (OTB)ning tadqiqotlarida ham aynan transport sohasi korrupsiyaning eng keng tarqalgan yo'nalishi ekani qayd etilgan (World Bank, 2011).

Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligining xabariga ko'ra, O'zbekistonda 2024-yilda jami 6898 nafar shaxs tomonidan 5716 ta korrupsiyaga oid jinoyat sodir etilgan bo'lib, transport 2023-yilga nisbatan korrupsiyaga oid jinoyatlar soni oshgan sohalardan biridir [1].

2024-yil davomida yo'l-qurilish sohasida jami 242 ta obyektida qariyb 17 milliard so'mlik sifatsiz ishlar bajarilgani aniqlangan [2].

BMTning Korrupsiyaga qarshi konvensiyasi davlat-ishtirokchilardan "samarali va yetarlicha ta'sirli xavflarni boshqarish va ichki nazorat tizimlariga ega bo'lish"ni talab qilib, bu davlat mablag'larini boshqarishda "shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlash"ni nazarda tutgan [3].

Shuningdek, korrupsiyani yo'qotish Barqaror rivojlanish maqsadlari (*Sustainable Development Goals*)ga erishish uchun juda muhimdir. 2030-yilga qadar erishilishi kerak bo'lgan maqsadlarning 16.5-bandida korrupsiya va poraning har qanday shakllarini yo'qotish hamda 16.6-maqsadda buning uchun barcha bosqichlarda samarali, hisobot beruvchi va shaffof institutlar yaratish zarur ekanligi ta'kidlangan.

Infratuzilma loyihalarini amalga oshirishning turli bosqichlari o'ziga xos korrupsiya va firibgarlik sxemalari hamda shakllariga ega. Korrupsiyaning namoyon bo'lishi bir-

biridan farq qilishi mumkin, bu ichki nazorat va hisobdorlik choralarining samaradorligiga bog'liq. Davlat sektoriga korrupsiya xavflarini aniqlashda yordam berish maqsadida BMTning Narkotik moddalar va jinoyatchilikka qarshi boshqarmasi tomonidan ishlab chiqilgan "Halollik holati: davlat tashkilotlarida korrupsiya xavflarini baholash bo'yicha qo'llanma"da [4] ta'kidlanishicha, korrupsiya allaqachon sodir etilgan jinoyatni anglatrsa, korrupsiya xavfi shunday jinoyat sodir bo'lishi ehtimoli demakdir.

Yo'l va transport infratuzilmasini qurishga yo'naltirilgan davlat mablag'lari katta miqdorda bo'lib, ularning noqonuniy va samarasiz sarflash ehtimoli juda yuqori. Yevropa hududlarida o'tkazilgan tadqiqotlar korrupsiya infratuzilma xarajatlarini o'rtacha 30–35 foizga oshirishi mumkinligini ko'rsatgan.

Ma'lumki, ushbu sohadagi korrupsiya sxemalari nafaqat loyiha moliyalashuvini samarasiz qiladi, balki mavjud infratuzilmani ekspluatatsiya qilish va texnik xizmat ko'rsatish uchun zarur resurslarni kamaytirib, strukturalarning amaliy xizmat muddatini qisqartiradi va iqtisodiy o'sish darajasiga salbiy ta'sir o'tkazadi. Mazkur ishda korrupsiya sxemalari qanday shakllanishi va qaysi bosqichlarda ko'proq mavjudligi tahlil qilinadi.

Maqolada tahlil quyidagi ilmiy va amaliy metodlar asosida amalga oshirilgan: 2022–2024-yillardagi korrupsiyaviy jinoyatlar statistikasi asosida holatlar tasvirlangan. Yillar kesimida jinoiy sxemalar dinamikasi taqqoslangan, kontent tahlil – xalqaro hisobotlar, GIACC kurslari va boshqa axborotlar asosida sohadagi tahlil va tavsiyalar chiqarilgan, *case-study* (misollar tahlili) – O'zbekistondagi amaliyotdan kelib chiqqan voqealar misolida korrupsiyaviy sxemalar tahlil qilingan.

Asosiy qism

Korrupsiya, ayniqsa, katta hajmdagi loyihalar uchun sezilarli xavf hisoblanadi, sababi ularga xos xususiyatlar ushbu xatarni oshiradi. Megaloyihalar katta investitsiya

salohiyatiga ega, tashkilotchilik jihatdan juda murakkab va iqtisod, atrof-muhit hamda jamiyatga uzoq ta'sir qiluvchi loyihalarning toifasidir [5].

Megaloyihalar va ularning kontekstlari (loyihaning rejalashtirilishi, boshqaruvi va natijalari uchun zarur sharoitlar) o'zaro bog'liqdir, chunki har biri boshqasini shakllantiradi va ta'sir etadi [6].

Jahon infratuzilmaga qarshi korrupsiya markazi (GIACC, 2008) tomonidan infratuzilma loyihalari amalga oshirilishi jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan 47 xil korrupsiya harakati tasniflangan. Ushbu harakatlar quyidagi uch bosqichga bo'lingan:

- tayyorlov va tender bosqichi (*pre-qualification & tender*);
- loyiha bajarilish bosqichi (*project execution*);
- nizolarni hal qilish bosqichi (*dispute resolution*). Har bir bosqichda alohida turdagi korrupsiya holatlari yuzaga kelishi mumkin [7].

Korrupsiya bir necha uslublarda uchrashi mumkin, ularning keng tarqalgan shakllari (*Anti-Corruption Resource Centre*, 2015; GIACC, 2014) poraxo'rlik, tovlamachilik, firibgarlik, hokimiyatni suiiste'mol qilish, o'zlashtirish va nepotizmdir [8].

Korrupsiyaning bu usullari butun dunyoda o'xshash, masalan, Janubiy Afrikadagi qurilish sanoatidagi muammolar – kelishilgan tender jarayoni, pora orqali tenderlarda ustuvorlik, hujjatlarni noto'g'ri yuritish, past sifatli ishlar yoki moliyaviy qoidalarga amal qilmaslik, firibgarlik, insofsizlik, ya'ni noqonuniy ish yuritish, adolatsiz, raqobatni cheklaydigan qoidalardan iborat [9].

Birlashgan Millatlar Tashkilotining Korrupsiyaga qarshi konvensiyasida korrupsiya evolyutsion holat sifatida e'tirof etilib, har bir davlatning milliy kontekstida ko'rib chiqilishi lozimligi belgilangan. Konvensiyada korrupsiyaga yagona majburiy ta'rif berilmagan, biroq korrupsiya sifatida jinoiy javobgarlikka tortilishi shart bo'lgan jinoyatlar ro'yxati

keltirilgan. Bunday jinoyatlar qatoriga pora berish (uning barcha shakllari: faol va passiv pora berish – BMTning Korrupsiyaga qarshi konvensiyasi 15-, 16- va 21-moddalari), manfaatdor shaxsga noqonuniy ta'sir o'tkazish (18-modda) va xizmat mavqeyini suiiste'mol qilish (19-modda) kiradi va ular infratuzilma loyihalarini amalga oshirishning turli bosqichlarida eng ko'p uchraydigan holatlar hisoblanadi. Noqonuniy boylik orttirish (20-modda), talon-toraj qilish va o'zlashtirish (17-modda), korrupsiya holatlarini yashirish (24-modda), odil sudlovni tiklashga to'sqinlik qilish (25-modda) hamda jinoiy faoliyatlardan olingan daromadlarni legallashtirish (23-modda) kabi jinoyatlar ko'pincha pora berish va mansab vakolatlarini suiiste'mol qilishdan so'ng yuzaga keladi yoki ular bilan bir vaqtda sodir etiladi.

Firibgarlikning turli shakllari, masalan, til biriktirish (*сговор*) va tenderni soxtalashtirish (*фальсификация торгов*) davlat xaridlarida mustaqil holda yoki korrupsiya sxemasining tarkibiy qismi sifatida ham yuzaga chiqishi mumkin. Ayrim hollarda firibgarlik pora berish orqali amalga oshiriladi, ya'ni pora oluvchilar noqonuniy harakatlarga ko'z yumishi uchun pora beriladi.

Korrupsiya va firibgarlikni amalga oshirishga qurilishni loyihalash, boshqarish yoki nazorat qilish uchun tayinlangan professional maslahatchilar (masalan, arxitektorlar, loyihachi muhandislar, injenerlar yoki geodestlar) ham ko'maklashishi mumkin. Ushbu shaxslarning xatti-harakatlari ko'p hollarda e'tibordan chetda qoladi va huquqiy baho berilmaydi. Amaliyotda nazoratchi injenerlar va pudratchilar o'rtasida til biriktirish loyihalarni amalga oshirishda uchraydigan tipik korrupsiyaviy sxema hisoblanadi.

Bosh prokuratura ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda o'zlashtirish va rastrata yo'li bilan talon-toraj qilish jinoyati uchun – 2 929 nafar (2023-yilda – 2 205, +32,8 foiz), pora olish, pora berish, pora olish-berishda vositachilik qilish – 353 (195, +81 foiz), firibgarlik

– 447 (272, +64,3 foiz), mansab vakolatini suiiste'mol qilish – 226 (397, -43 foiz), mansab soxtakorligi – 13 (36, -68,9 foiz), mansabga sovuqqonlik bilan qarash – 40 (25, +60 foiz), mansab vakolati doirasidan chetga chiqish – 13 (30, -56,7 foiz), boshqa jinoyatlar uchun – 885 nafar (415, +2,1 baravar) mansabdor shaxslar jinoiy javobgarlikka tortilgan [10].

Jinoyatlar o'rganilganda, 2024-yilda avtomobil yo'llarini qurish va ta'mirlash sohasida 205 nafar shaxs korrupsion jinoyatlar uchun javobgarlikka tortilganligi, bu ko'rsatkich 2023-yilga nisbatan pasayganligi (289 nafar), ammo 2022-yildan yuqori (190 nafar) ekanligi ma'lum bo'ldi.

Jinoyat ishlarini o'rganish natijasida bajarilmagan ishlar uchun soxta hujjatlar tayyorlash, tender va shartnomalarda qalloblik, qurilish materiallarining narxini asossiz ravishda oshirish, yonilg'i va qurilish mahsulotlarini o'zlashtirish, hujjatlarga yolg'on ma'lumot kiritish, pora olish va firibgarlik orqali vakolatlarni suiiste'mol qilish kabi korrupsiyaning asosiy sxemalari aniqlandi. Aniqlangan holatlarda ko'pincha mansabdor

shaxslar va xususiy kompaniya rahbarlari jinoiy til biriktirib harakat qilgan. Bu holat tizimli muammo mavjudligini ko'rsatadi.

2024-yilda avtomobil yo'llarini qurish va ta'mirlash sohasida korrupsion jinoyatlar uchun jinoiy javobgarlikka tortilgan 205 nafar shaxsdan 173 nafariga o'zlashtirish yoki rastrata yo'li bilan talon-toraj qilish (JKning 167-moddasi), 84 nafariga hujjatlarni qalbakilashtirish (JKning 228-moddasi), 92 kishiga mansab soxtakorligi (JKning 209-moddasi), 15 nafariga mansabga sovuqqonlik bilan qarash (207-m), 9 kishiga soliqlar yoki yig'implarni to'lashdan bo'yin tovlash (184-m), 6 kishiga firibgarlik (168-m), 5 kishiga savdo yoki xizmat ko'rsatish qoidalarini buzish (189-m), 4 kishiga hokimiyat yoki mansab vakolatini suiiste'mol qilish (JKning 205-moddasi), 3 kishiga pora berish (211-m), 1 nafariga pora olish (210) hamda 1 kishiga qasddan to'lovga qobiliyatsizlikka olib kelish (181¹-modda) ayblovi qo'yilgan [11].

Quyida avtomobil yo'llarini qurish va ta'mirlash sohasida 2022–2024-yillarda sodir etilgan korrupsiyaviy jinoyatlarning shakllari tahlil qilingan.

Jadval

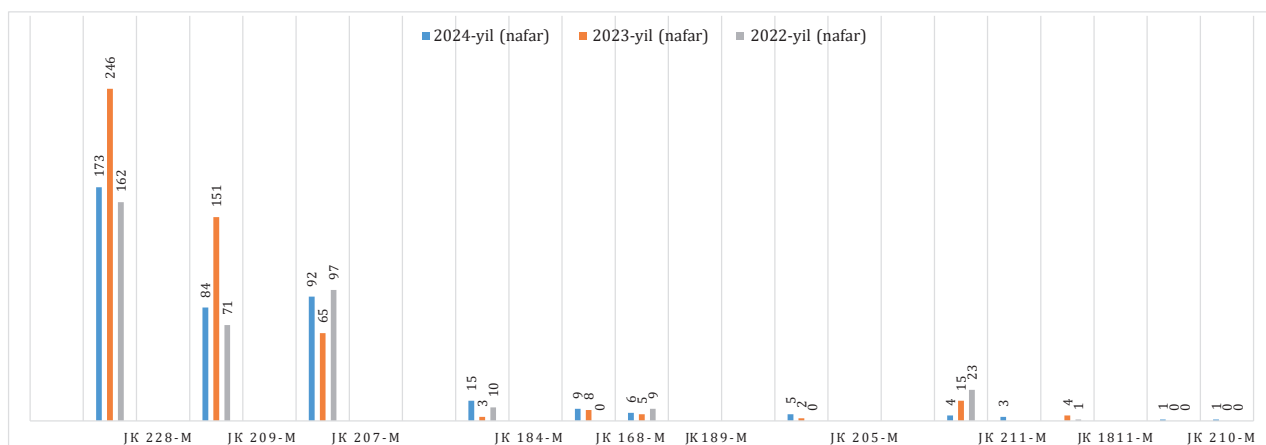
2022–2024-yillarda avtomobil yo'llarini qurish va ta'mirlash sohasida korrupsion jinoyatlar [23]

№	Jinoyat turi	Jinoyat kodeksi moddasi	2024-yil (nafar)	2023-yil (nafar)	2022-yil (nafar)
1	O'zlashtirish yoki rastrata yo'li bilan talon-toraj qilish	JK 167-m	173	246	162
2	Hujjatlarni qalbakilashtirish	JK 228-m	84	151	71
3	Mansab soxtakorligi	JK 209-m	92	65	97
4	Mansabga sovuqqonlik bilan qarash	JK 207-m	15	3	10
5	Soliqlar yoki yig'implarni to'lashdan bo'yin tovlash	JK 184-m	9	8	-
6	Firibgarlik	JK 168-m	6	5	9
7	Savdo yoki xizmat ko'rsatish qoidalarini buzish	JK 189-m	5	2	-
8	Hokimiyat yoki mansab vakolatini suiiste'mol qilish	JK 205-m	4	15	23
9	Pora berish	JK 211-m	3	4	1
10	Qasddan to'lovga qobiliyatsizlikka olib kelish	JK 181 ¹ -m	1	-	-
11	Pora olish	JK 210-m	1	-	-

Misol uchun, buyurtmachilar, pudratchilar boshqa mansabdor shaxslar bilan jinoiy til biriktirib, qurilishi obyekti bo'yicha pudrat shartnomalarini tuzib, rasmiy hujjat hisoblangan bajarilgan ishlar haqidagi hisobotlariga amalda bajarilmagan ish turlari bajarilgani haqidagi ma'lumotlarni kiritib hamda qurilish jarayonida sifatsiz ishlarni bajarib budjet mablag'larini o'zlashtirishgan. Shuningdek, quruvchi jamiyatlar obyekti bo'yicha loyihachi va ekspertiza o'tkazishga mas'ul tashkilot mansabdor shaxslari bilan jinoiy til biriktirib, loyiha-smeta hujjatlariga qurilish materiallarining narxini oshirib ko'rsatish va

ortiqcha ish turlarini kiritish orqali budjet mablag'larini rastrata qilishgan.

Yoki qurilish va uy-joy kommunal xo'jaligi sohasida hududiy nazorat inspeksiyasi mansabdor shaxslari Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 20-avgustdagi 496-sonli qarori bilan tasdiqlangan "Obyektlarda davlat qurilish nazoratini amalga oshirish bo'yicha Ma'muriy reglament"ning 10-bandida belgilangan obyektida bir oyda uch marta davlat qurilish nazoratini amalga oshirishga oid vazifalarini bajarmagani oqibatida xalqaro o'tkazish punkti qurilishi obyekti ishlar sifatsiz bajarilgan.

Rasm. 2024-yilda avtomobil yo'llarini qurish va ta'mirlash sohasida korrupsion jinoyatlar [24]

Misol uchun, Taxtakopir tumani Yo'llardan foydalanish davlat muassasasi va Qoraqalpog'iston Respublikasi avtomobil yo'llari Bosh boshqarmasi mansabdor shaxslari o'zaro jinoiy til biriktirib, qiymati 1 mlrd 445 mln 124 ming so'mlik mahalliy yo'llarni saqlash yuzasidan tuzilgan pudrat shartnomasi bo'yicha avtomobil yo'llarida saqlash ishlari bajarilmagan bo'lsa-da, bajarilgani to'g'risida shakl-2, shakl-3 hisobotlarini tuzish orqali juda ko'p miqdorda budjet mablag'larini talon-toroj qilgani aniqlangan.

Shu kabi yana bir holatda fuqaro mas'uliyati cheklangan jamiyat ta'sis qilib, jamiyat rahbari vazifasida ishlab, tuman

yo'llardan muntazam foydalanish unitar korxonasi direktori va bosh hisobchisi bilan til biriktirgan. Ular guruh bo'lib, "Davlat xaridlari to'g'risida"gi va "Raqobat to'g'risida"gi qonunlar talablariga zid ravishda tanlov (tender) savdolarini o'tkazmasdan viloyati hududidan o'tgan xalqaro ahamiyatga ega avtomobil yo'lining qismlarida umumiy qiymati 11 989 093, 761 so'mlik yo'l qurish-ta'mirlash ishlari bajarish yuzasidan bosh pudratchi tuman yo'llaridan muntazam foydalanish unitar korxonasi bilan yordamchi pudratchi xususiy korxona o'rtasida pudrat shartnomasi tuzilishiga erishgan. Bajarilgan ishlar dalolatnomasida esa materiallarni o'rtacha bozor narxidan 724 457 200 so'mga va boshqa

turdagi materiallarni o'rtacha bozor narxidan 1 235 083 889 so'mga qimmat narxda hisoblab, shu miqdordagi mablag'ni talon-toroj qilishgan.

Yoki tuman yo'llardan foydalanish unitar korxonasi tomonidan shaharsozlik normalari va qoidalari talablariga asosan yo'l poyi asosini zichlash ishlari bajarilmagani hamda yo'l qoplamasini qurish ishlari shaharsozlik normalari va qoidalari talablari asosida bajarilmagani oqibatida hozirgi kunda yo'l qatnov qismining o'ng va chap tomon qismi jami qiymati 156 298 831,7 so'm miqdorida asfalt-beton qoplamasida cho'kish va yorilishlar natijasida nosoz holga kelgan.

Yuqorida ta'kidlangan holatlar – bajarilmagan ishlar uchun soxta hujjatlar, tender va shartnomalarda qalloblik, material va yonilg'i tarkibi dastlab oshirilgan holda o'zlashtirish, hujjatlardagi noto'g'ri ma'lumotlar, pora olish va firibgarlik, mansab vakolatini suiiste'mol qilish – bular korrupsiyaning asosiy sxemalaridir. O'tkazilgan tergov ishlarida aniqlangan holatlarda mansabdor shaxslar va xususiy kompaniya rahbarlari hamkorlikda jinoyat sodir etgan, bu qurilish sohasida tizimli muammo mavjudligini aks ettiradi.

Transparency International tomonidan 2011-yilda e'lon qilingan "*Bribe Payers Index*" tadqiqotiga ko'ra, 19 ta turli biznes sektori orasida pora berish ehtimoli eng yuqori bo'lgan sektor – "jamoat xo'jaligi va qurilish kontraktlari" bo'lib, bu sektorga tegishli sektorlar eng past – 5,3 ballni olgan [12].

Yuqoridagi jinoyatlar tahlilidan eng ko'p ulushga ega bo'lgan o'zlashtirish, rastrata va hujjatlarni soxtalashtirish infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish jarayonidagi eng xavfli mexanizmlar ekanini, jinoyatchilar mansab va huquqiy shartlardan foydalanishini ko'rish mumkin.

Minimal hollarda pora olish, vakolatni suiiste'mol qilish, soliq to'lovlaridan qochish holatlari tizimda korrupsiya chuqur ildiz otganidan darak bermoqda. Katta infratuzilma loyihalarini amalga oshirish jarayonida uch-

raydigan tipik korrupsiya, firibgarlik sxema va holatlari quyidagilardir:

- *pora berish*
- *loyiha bo'yicha kelishuvlarga erishish maqsadida davlat idoralariga pora berish (masalan, tenderdan foyda olish uchun).*

Odatda kontrakt qiymatida 5–20 foiz miqdorida to'lovlar amalga oshiriladi [13].

Korrupsiya va manfaatlar to'qnashuvi to'g'risidagi ma'lumotlarni yashirish. Loyiha rahbarlarining xususiy kompaniyalarda yoki muhandislik firmalarida yashirin xususiy manfaatlari bo'ladi, bu esa bir tomonlama tenderlar o'tkazilishiga sharoit yaratadi.

Tender o'tkazishda qonunbuzarliklar. Qurilish kompaniyalari va loyiha rasmiylari kelishgan holda raqobatsiz tenderlarda foyda olish maqsadida narxlarni sun'iy oshirish amaliyotiga yo'l qo'yadi. Bu holatda tender jarayonida faqat bitta nomzodga ishtirok etish imkoniyatini yaratish, ishtirokchilar o'rtasida navbat bilan g'olib chiqish tizimini (*bid rotation*) qo'llash hamda tender shartlari va talablarini oldindan belgilangan firmaga moslab tayyorlash kabi usullar qo'llanadi. Bu esa tender jarayonining shaffofligi va adolatli raqobat prinsiplarini buzadi hamda korrupsiyaviy xavf-xatarlarni keskin oshiradi.

Shartnomaviy firibgarlik. Bir necha kompaniyalar birgalikda foydalaniladigan strategiyani ishlab chiqadilar, g'olibni oldindan belgilagan holda yuqori narxli "raqibsiz" tenderlar o'tkazib, kontraktni yuqori baholangan summada olishadi.

Soxtalashtirilgan yuk xatlari. Xizmatlar yoki ishlar bajarilmagan holda hisob-fakturalar tuziladi;

- shartnoma va talablarga muvofiq bo'lmagan past sifatli materiallardan foydalaniladi;
- o'zgarishlardan foydalanib, asossiz qo'shimcha mablag'lashtirish *amalga oshiriladi.*

Materiallarni almashtirish. Shartnomada ko'rsatilgan yuqori sifatli materiallar o'rniga pastroq mahsulotlardan foydalanish, lekin

yuqori sifatli deb hisob-faktura qilish kuzatiladi.

Loyihaga xos bo'lmagan holda narxni sun'iy oshirish. Loyiha davomida mantiqiy bo'lmagan yoki ortiqcha o'zgarishlar kiritib, kontrakt qiymatini sun'iy ravishda oshirish va bu orqali pora to'lash hollari uchraydi.

Tender va qurilish jarayonlarida faol nazorat yetishmasligi. Noto'g'ri belgilangan tanlov mezonlari, nomzodlarni formal tavsiflash yoki seleksiya jarayonlari raqobatsiz tenderlarning asosiy ko'rsatkichlari hisoblanadi. *Shuningdek, hujjatlarda aniq rekvizitlarning yo'qligi, nusxa hisob-fakturalar hamda shaxsiy ma'lumotlarning (ism, manzil, aloqa ma'lumotlari) takrorlanishi* tender jarayonining shaffof emasligidan dalolat beradi. Bir bank orqali hujjat aylanmasi yuritilishi, tender jarayonining birlamchi manbaga bog'langanini va sun'iylik ehtimolini ko'rsatadi. Shu bilan birga, nomzodlarning shaxsiy ma'lumotlaridagi raqamlarning bir xil bo'lishi ularning haqiqiy ishtirokchi emasligini, balki ayrim shaxslar yoki tashkilotlar tomonidan sun'iy ravishda tashkil etilganini anglatadi.

Davlat boshqaruvi va qurilish sohasida faoliyat yuritayotgan, biroq korrupsiyaviy sxemalarga aralashmagan kompaniyalar ko'p hollarda raqobat muhitida chetda qoladi. Bu holat, ayniqsa, investitsion jihatdan jozibador bo'lgan loyihalarda namoyon bo'ladi. Chunki pora talab qilinishi yoki noqonuniy imtiyozlar mavjud bo'lgan muhitda ishtirok etish imkoniyati pasayadi. Shu tariqa, korrupsiya ehtimoli yuqori bo'lgan bozorda sof raqobat prinsiplari buziladi va halol kompaniyalar tender jarayonlaridan uzoqlashishga majbur bo'ladi [14].

Benner va de Haan (2008) ilmiy maqolasida davlat tashkilotlaridagi umumiy korrupsiyaga oid zaifliklarni tushuntirib, korrupsiya xavfini bartaraf etish uchun zaif jarayonlarni aniqlash, tahlil qilish va ularga qarshi halollik tizimini kuchaytirish uchun amaliy choralar joriy etishni taklif etarkan,

zaif zonalarini tanlash → tahliliy baholash → zaiflikka qarshi choralar metodologiyasini ishlab chiqqan [15].

Singh va Bussenning *“Compliance Management: A How to Guide”* (2015) asarida aktivlar bilan bog'liq firibgarlik (*asset fraud*) va korrupsiya shakllari deb quyidagilar ko'rsatilgan: 1) aktivlarni talon-toraj qilish, ya'ni bu eng tarqalgan firibgarlik turi bo'lib, tashkilot xodimlari yoki boshqa ichki shaxslar moliyaviy hisobotlarni soxtalashtirib, pullarni shaxsiy hisobiga o'tkazishi; 2) *skimming*, ya'ni pul rasmiy hisobga olinmasdan o'g'irlanishi; 3) *larceny* (o'g'rilik) pul rasmiy hisobga olingandan so'ng o'g'irlanishi; 4) *Fraudulent disbursements* (firibgarlik to'lovlari), ya'ni tovar yoki xizmat amalga oshmagan bo'lsa-da, tashkilotdan pul chiqarilishi; 5) ish haqi bilan bog'liq firibgarliklar; 6) xarajatlar uchun soxta to'lovlar, inventarlar o'g'irlanishi. Singh va Bussenning fikriga ko'ra, ushbu shakllardagi korrupsiyaning oldini olish uchun *majburiyatlar ajratilishi (segregation of duties)*, ya'ni ichki nazoratning asosiy prinsipi bo'lib, turli ish jarayonlari bir shaxsda birlashtirilmasligi, *auditlar, xarajatlar monitoringi va kadrlar nazorati* – soxta to'lovlar va moliyaviy firibgarlik holatlarini erta bosqichda fosh etish, *jamoatchilikka hisobdorlik (accountability to the public)* – oshkoralikni ta'minlash zarur [16].

BMTning Narkotik moddalar va jinoyatchilikka qarshi boshqarmasi tomonidan ishlab chiqilgan “Halollik holati: davlat tashkilotlarida korrupsiya xavflarini baholash bo'yicha qo'llanma”da korrupsiyaviy xavf-xatarlarni bosqichma-bosqich baholash va boshqarish uchun tashkilotning ish muhitini, shu jumladan, vakolatlari, funksiyalari va manfaatdor tomonlarni baholash, yuz berishi mumkin bo'lgan korrupsion sxemalar va ssenariylar ro'yxatini tuzish, aniqlangan xavflar ehtimolini baholash uchun ichki hujjatlar, nazorat va hujjatlarni ko'rib chiqish, korrupsiya xavfining ehtimoli va ta'sirini baholash, ularga ustuvorlik berish va asosiy xavflarning

oldini olish, mavjud boshqaruv vositalarini ko'rib chiqish, yangi boshqaruv vositalariga bo'lgan ehtiyoj va ularni amalga oshirish, xavflarni kamaytirish rejasini tuzish tavsiya qilinadi.

Paterson va Chaudhurining fikriga ko'ra, transport sohasida keng tarqalgan korrupsion faoliyat turlari pora berish, shartnoma summasidan oldindan kelishilgan noqonuniy foiz (*"kickbacks"*), til birlashtirish, tenderlarni manipulyatsiya qilish, tender va davlat xaridlaridagi korrupsiyalik kelishuv hamda firibgarlikdir. Mualliflar korrupsiyaga qarshi kurashishning ikki bosqichli strategiyasini, ya'ni qisqa muddatli chora-tadbirlar va uzoq muddatli yondashuvni taklif qiladilar. Birinchisida tender va kontrakt bajarilishining har bir bosqichida maxsus tekshiruvlar o'tkazilishi, shubhali holatlar aniqlanganda ularni tezlik bilan ko'rib chiqish, nojo'ya xatti-harakatlar aniqlanganda darhol kerakli organlar tomonidan tergov boshlanishi, qonuniy javobgarlik choralari qo'llanishi, masalan, shartnomalar bekor qilinishi, jinoiy javobgarlik, maqsad tizimning darhol javob bera olish salohiyatini kuchaytirish zarur [17].

Uzoq muddatli yondashuvda esa mahalliy sharoitga mos nazorat tizimlarini mustahkamlash nazarda tutilib, kadrlar, menejment va ichki auditoriya ishtirokida tashkilot ichida nazorat va javobgarlik mexanizmlarini kuchaytirish, qarorlarni markazdan tortib mahalla darajasiga yetkazadigan nazorat zanjirini yaratish strategiyasini joriy etish taklif etiladi.

Shuningdek, muallif *Integrity Pacts*ni (Halollik paktlari) korrupsiyani aniqlash va oldini olish uchun vosita sifatida ko'rsatgan. Bu davlat idorasi, pudratchilar va mustaqil kuzatuvchi (odatda fuqarolik jamiyati tashkiloti) o'rtasida imzolananadigan bitim bo'lib, tender va shartnoma jarayonlarida halollik, shaffoflik va hisobdorlikka rioya etishni majburiy qiladi [18]. *Integrity Pacts* yordamida har bir tomon o'z majburiyatlariga rioya qilishni yozma ravishda qo'llab-quvvatlaydi va mustaqil tashkilotlar nazorati orqali noqo-

nuniy xatti-harakatlar tez aniqlanadi. Mazkur tajriba dunyo bo'ylab (Latviya, Vengriya, Pokiston, Meksika, Hindiston) daromadlarni tejash (masalan, Pokiston misolida shartnoma qiymatining 20 foizini tejash) va shaffoflikni oshirishda aniq natijalar ko'rsatgan.

Shu kabi fuqarolik jamiyati va jamoatchilik nazoratini jalb qilish, axborot ochiqqligi va ochiq ma'lumotlar, barcha hujjatlar, baholash mezonlari va qarorlar jamoatchilikka taqdim etilishi, tender jarayonlarining texnologik raqamlashtirilishi va protsedura soddalashtirilishi shaffoflik va raqobatni kuchaytiradi.

Cui va boshqalar o'z tadqiqotida katta hajmli va murakkab loyihalar korrupsiyaga yo'l ochishini, infratuzilma loyihalarini amalga oshirishda poraxo'rlik, oldindan kelishilgan noqonuniy foiz (*kickbacks*), tenderni manipulyatsiya qilish, firibgarlik, talon-toroj qilish (*embezzlement*), nepotizm (tanishbilishi yordamida o'rin olish), majburiy pul yig'ish (*extortion*) kabi korrupsiya sxemalari mavjudligini ko'rsatgan. U mavjud qonunchilik, nazorat mexanizmlari, mustaqil audit, jamoatchilik tizimlari korrupsiyani yo'qotishga yordam berishini taklif qilib, tender natijalaridagi keskin narxlar, past ishtirokchilik, avvalgi tenderlar bilan solishtirib tahlil qilish orqali korrupsion holatlarni aniqlash mumkinligini bildirgan [19].

Lokatelli, Mariani, Sainati va Greco (2017) fikriga ko'ra, loyihani tanlashda korrupsiyaga moyilligini hisobga olish, shaffof tanlovlar o'tkazish, mustaqil audit, ichki nazorat organlari va shaffof boshqaruv tizimlarini joriy etish, *Integrity Pacts*, jamoatchilik nazorati, ochiq ma'lumotlar portallari, mustaqil auditlar va moliyaviy tekshiruvlarni muntazam ravishda o'tkazish, korrupsiya aniqlanganda shartnomalarni bekor qilish, kompaniyalarni qora ro'yxatga kiritish, jinoiy ish ochish kabi jazo qo'llanishi hamda ilgari amalga oshirilgan loyihalarining tajribasi asosida nazorat tizimlari tuzilib, korrupsiyaga moyil vaziyatlarga prognozlar va yechimlar ishlab chiqilishi lozimligi aytilgan.

Global Infrastructure Anti-Corruption Centre (GIACC) tomonidan yaratilgan amaliy yo'riqnomalar va *"Preventing Corruption on Infrastructure Projects"* deb nomlangan kurs orqali infratuzilma sektori uchun korrupsiyani aniqlash va oldini olish bo'yicha mutaxassislar tayyorlash zarur. Kurs 36 soatdan iborat, shu jumladan, 12 soat dars va 24 soat mustaqil o'qish orqali tashkil etiladi [20].

Bundan tashqari, yengil shakldagi seminar materiali – *"The Silent Killer: Corruption on Infrastructure Projects"* talabalarga 3 soatlik o'qish va muhokama orqali asosiy konseptlar bilan tanishish imkonini beradi.

Tibbiyot, muhandislik, arxitektura, loyiha boshqaruvi va boshqa infratuzilmalar bilan shug'ullanuvchi mutaxassislar uchun bu materiallar nol to'lov asosida taqdim etilishi inobatga olinib, universitetlar tomonidan o'quv dasturiga integratsiya qilinishi mumkin [21].

GIACC tomonidan ishlab chiqilgan PACS (*Project Anti-Corruption System*)ga ko'ra, jazo chorasi va *"debarment"* mexanizmlari taklif etilgan bo'lib, moliyaviy va texnik auditlar muntazam o'tkazilishi, bu orqali to'g'ri to'lovlar, qurilish sifati va shaffoflik baholanishi, korrupsiya aniqlanganda qatnashuvchilarni tenderlarda qatnashishdan cheklash, shartnomalarni bekor qilish, moliyaviy kompensatsiya yoki jinoiy javobgarlikka tortish tavsiya etiladi.

Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, yo'l-transport infratuzilmasi sohasida korrupsiyaning tarqalishi asosan quyidagi omillar bilan bog'liq:

- manfaatlar to'qnashuvi va zaif nazorat tizimlari;
- axborot ochiqligining yo'qligi;
- elektron tender tizimining cheklanganligi;
- tashqi audit va mustaqil monitoring yo'qligi.

Bunday korrupsiyaviy holatlar infratuzilmaviy loyihalarning muddatidan kechikishi, sifati past bo'lishi va aholining davlat organlariga nisbatan ishonchi pasayishiga olib

keladi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatdiki, tender jarayonlarini raqamlashtirish va jamoatchilik ishtirokini kuchaytirish bunday holatlarning oldini olishda muhim rol o'ynaydi [22].

Xulosa

Yuqoridagilarga asosan quyidagi xulosalarga kelish mumkin. Loyihalar tanlash jarayonida *"korruptiv kontekst"* (*corrupt project context*) tahlili o'tkazilishi zarur: loyiha hajmi, murakkablik darajasi, jamoat sektorining ishtiroki, manfaatlar ziddiyati oshkor qilinishi kerak.

"Korruptiv kontekst" (*corrupt project context*) tahlili quyidagicha amalga oshiriladi. Ya'ni loyihalar tanlanayotganda quyidagi xususiyatlarga e'tibor qaratilishi lozim:

- loyiha hajmi: juda katta moliyaviy hajm pora va korrupsiya uchun keng imkoniyat yaratadi;
- murakkablik (ko'p pudratchilar, murakkab texnik talablar) – nazorat real jihatdan qiyinlashadi;
- jamoat sektori roli: davlat mijoz yoki pudratchi bo'lsa, korrupsion sharoitlar kuchayadi;
- manfaatlar ziddiyati: qaror qabul qiluvchi shaxslar o'rtasidagi manfaatlar to'qnashuvi aniqlanishi zarur.

Ushbu omillar asosida loyiha profilaktik baholanadi – *"korrupsiyaviy daraja"* aniqlanadi va ehtiyot choralari belgilanadi. Shuningdek, tender va loyihalarni rejalashtirishga alohida e'tibor qaratilishi, barcha variantlar ochiq baholanib, shaffof tender platformalari va mustaqil ekspertlar maslahatidan foydalanish tavsiya etiladi.

Loyihalarni amalga oshirishda har bir bosqichda maxsus nazorat yondashuvlari o'rnatilishi lozim: tayyorlov, ijro etish, nizoni hal qilish – har bosqichda rasmiy audit, monitoring, nazorat bo'lishi shart.

Shaffof tender platformalari orqali barcha hujjatlar (spetsifikatsiya, mezonlar, baholash natijalari) ochiq e'lon qilinishi va jamoatchilik tomonidan kuzatilishi ta'minlanishi zarur.

Mustaqil ekspertlar – mahalliy yoki xalqaro ekspertlar jalb etilib, tender hujjatlarini tayyorlash va baholashda qatnashishi kerak, bu manfaatlar ziddiyati kamayishiga olib keladi.

Jiddiy xavflarga qarshi “xavf indikatorlari” (shubhali holatlar belgisi) joriy etiladi:

- takroriy tender g’oliblari → raqobat pasayishi va nepotizm ehtimoli;

- nomutanosib narxlar → qiymat haddan ziyod ko’tarilishi, tender narxlari manipulyatsiyasi;

- hujjatlarda format, matnlar va grafikalar bir xilda bo’lishi → bir shaxs tomonidan tayyorlanganligi va manipulyatsiya ehtimoli.

Har chorakda maxsus audit va nazorat o’tkazilishi tavsiya etiladi.

Integrity Pacts, ochiq tender platformalari, jamoatchilik ishtirokidagi monitoring tizimlari joriy etish – korrupsiyani kamaytirishga yordam beradi.

Fuqarolik jamiyati tashkilotlari davlat tenderlari va infratuzilma loyihalarida doimiy monitoring orqali ishtirok etishi kerak. Ular ijtimoiy nazorat roliga korrupsion xatti-harakatlarni aniqlab, tegishli organlarga xabar berishlari mumkin (masalan, Indoneziyada *Indonesia Corruption Watch (ICW)* tomonidan ishlab chiqilgan *Opentender.net* platformasi orqali jamoatchilik 1,8 milliontadan ortiq tenderni tahlil qilgan).

Korrupsiyani fosh etishda xabar beruvchi shaxslar, ya’ni ichki manbalar muhim o’ringa ega. Ularning firibgarlik yoki korrupsion ho-

latlarni ishora qilish imkoniyati bo’lishi va bu harakatlar uchun rag’batlantirish chora-tadbirlari ko’rilishi zarur (mamlakat misolida, Nigeriyada 2016-yilda joriy qilingan “Korrupsiya va huquqbuzarliklar haqida xabar berish siyosati” (*Whistle-blowing policy*), fuqarolarga o’z ma’lumotlaridan foydalanish evaziga 2,5–5 foiz qaytib olinadigan mablag’ taqdim etadi, ushbu siyosat 178 mln dollar qaytarilishini ta’minlagan).

Shuningdek, GIACC tomonidan yaratilgan amaliy yo’riqnomalar va kurslar universitetlar uchun bepul tarzda ajratilgan bo’lib, akademik o’quv dasturlariga integratsiya qilinishi mumkin. Ular talabalar va kasbiy mutaxassislar hamda boshqa professional guruhlar uchun mo’ljallangan. Bu yo’riqnoma va kurslarda korrupsiya ta’rifi va qonuniy asoslar, infratuzilma loyihalardagi tender va qurilish bosqichida yuzaga keladigan korrupsiya turlari, profilaktik choralar, *case-study* misollari kabi modullar mavjud.

Ushbu kurs va seminar materiallarini loyihaning yo’l-transport infratuzilma yo’nalishida mutaxassislar malakasini oshirish bazasi sifatida tatbiq etish tavsiya etiladi. Shunga ko’ra, har bir loyiha uchun mustaqil nazorat va audit tizimi joriy etilishi, anti-korrupsiya sertifikatli mutaxassislar (GIACC kurslarini tugatganlar) auditor sifatida jalb qilinishi, *debarment* va jazo choralari oid qonuniy mexanizmlarni rasmiy ravishda ta’minlashi hamda tatbiq etishi zarur.

REFERENCES

1. O’zbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi. 2024-yilda amalga oshirilgan ishlar: natija va ko’rsatkichlar [Anti-Corruption Agency of the Republic of Uzbekistan. Work carried out in 2024: results and indicators]. Available at: <https://aca.uz/oz/article/2024-yilda-amalga-osirilgan-ishlar-natiza-va-krsatkichlar>

2. 2024-yilda yo’l qurilish sohasida 17 milliard so’mlik sifatsiz ishlar bajarilganligi aniqlandi [It was revealed that 17 billion soums worth of poor-quality work was carried out in the road construction sector in 2024]. Available at: <https://daryo.uz/2025/03/10/2024-yilda-yol-qurilish-sohasida-17-milliard-somlik-sifatsiz-ishlar-bajarilganligi-aniqlandi>

3. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), United Nations Convention against Corruption, 2004, art. 9, para. 2(d), p. 13.
4. Sustainable Development Goals (SDGs) Cities Challenge. Available at: <https://sdgs.un.org/ru/goals>
5. Brookes N.J., Locatelli G. Power plants as megaprojects: using empirics to shape policy, planning, and construction management. *Utilities Policy*, 2015, vol. 36, pp. 57–66.
6. Miller R., Lessard D.R. The Strategic Management of Large Engineering Projects. MIT Publ., 2000.
7. GIACC. Examples of Corruption in Infrastructure Projects. 2008. Available at: <http://www.giacentre.org/documents/GIACC.CORRUPTIONEXAMPLES.pdf>
8. Anti-Corruption Resource Centre. Glossary of Anti-Corruption Terms. 2015. Available at: <http://www.u4.no/glossary>
9. Bowen P., Akintoye A., Pearl R., Edwards P.J. Ethical behaviour in the South African construction industry. *Construction Management and Economics*, 2007, vol. 25(6), pp. 631–648.
10. O'zbekistonda mansabdor shaxslar tomonidan sodir etilgan jinoyatlar. 2025. Available at: <https://www.gazeta.uz/uz/2025/01/27/official-crimes>
11. O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi. Jinoyat ishlari bo'yicha yillik hisobotlar. 2022–2024.
12. Transparency International. Bribe Payers Index 2011. Available at: <http://www.transparency.org/bpi2011>
13. IACRC – International Anti-Corruption Resource Center. Summary of Fraud and Corruption Cases in International Development Projects. Available at: <https://iacrc.org/fraud-and-corruption/summary-of-fraud-and-corruption-cases-in-international-development-projects/>
14. Graf L.J., Taube M., Schramm M. The New Institutional Economics of Corruption. Routledge Publ., 2004.
15. Benner H., de Haan I. SAINT: A tool to assess the integrity of public sector organizations. *International Journal of Government Auditing*, 2008, vol. 35(2), pp. 16–21.
16. Singh N., Bussen T. Compliance Management: A How-to Guide. Praeger Publ., 2015.
17. Paterson W.D.O., Chaudhuri P. Making Inroads on Corruption in the Transport Sector through Control and Prevention. 2007.
18. Transparency International. Integrity Pacts: A Tool for Clean Contracting. Available at: <https://www.transparency.org/en/tool-integrity-pacts>
19. Cui Z., Wang D., Casady C.B., Yin H., Dong A. Assessing the Institutional- and Project-Level Determinants of Corruption in Infrastructure Projects: Evidence from World Bank-Funded Projects. *Multidisciplinary Journal of Civil Engineering*, 2024, vol. 2(1). DOI:10.1061/ASCE/CO.1943-7862.0001991
20. GIACC. University Course on Preventing Corruption in Infrastructure Projects. Available at: <https://giacentre.org/university-course/>
21. GIACC. University Seminar: Preventing Corruption in Infrastructure Projects. Available at: <https://giacentre.org/university-seminar/>
22. Professional Ethics and Countering Corruption. PDF-dokument. Available at: <file:///C:/Users/>

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2025-YIL 4-SON

VOLUME 5 / ISSUE 4 / 2025

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.5.4.